

недостатності сучасних методик і методологій проведення експертних досліджень тощо.

Поділяємо думку В. В. Сокурєнка, який вважає, що для визначення тенденцій розвитку судової експертизи важливими її завданнями є розроблення концептуальної моделі структури загальної теорії судової експертизи, уточнення й доповнення її новими елементами, розвинення окремих учень загальної теорії судової експертології. Потребують також наукового розроблення методики проведення деяких видів економічних, товарознавчих, комп'ютерних, мистецтвознавчих, лінгвістичних експертиз, експертиз об'єктів інтелектуальної власності та ін. [2, с. 33].

Н. І. Клименко щодо змін в експертній діяльності зазначає, що шляхами її вдосконалення насамперед є експертне забезпечення правосуддя в Україні — створення в країні єдиної незалежної системи судово-експертних установ. На її думку, також багато питань виникає в разі застосування норм процесуального законодавства під час здійснення судово-експертної діяльності [3, с. 13]. О. Ю. Паладійчук також зауважує, що для конституційного гарантування прав і свобод важлива правова й організаційна діяльність судових експертів. Невід'ємною ознакою законності при цьому є підвищення фахового рівня нормативних актів, які є різновидом управлінських рішень [4, с. 89].

Про необхідність забезпечення формування ефективної моделі організації призначення та проведення судової експертизи на основі поглиблення наявних підходів до комплексного вирішення завдань кримінального провадження та формування сучасної термінологічної системи відповідно до традиційних та інноваційних положень теорії і практики судової експертизи у своїх працях зазначає О. М. Ключев [5, с. 105].

В умовах світової глобалізації день у день зростає взаємозалежність країн світу, тому актуальною щодо цього є думка Е. Б. Сімакової-Єфремян про необхідність адаптації законодавства України про судову експертизу до європейського законодавства через уніфікацію методик експертних досліджень для всіх судово-експертних установ шляхом їх акредитації згідно з міжнародними стандартами якості [6, с. 153].

Ще однією актуальною проблемою є вироблення єдиних термінологічних визначень понятійного апарату, який застосовують у судово-експертній діяльності, адже

чинний Закон України «Про судову експертизу» потребує вдосконалення, а термінологія (як один із засобів юридичної техніки) має чи не вирішальне значення для формулювання текстів нормативно-правових актів. Чіткі визначення в базовому Законі, яким урегульовано судово-експертну діяльність, забезпечить якість та однозначність нормативно-правового акту.

Зважаючи на викладене вище, на цьому етапі розвитку нашої держави існує низка питань, пов'язаних із судово-експертною діяльністю, що вимагають нагального розв'язання та більш глибокого наукового дослідження.

#### Список використаних джерел

1. Овсяннікова І. М. Щодо деяких проблем підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання в Україні у сфері судово-експертної діяльності. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. мат-лів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річ. від дня народж. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 18—19.04.2019). Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 143—145.
2. Сокурєнко В. В. Деякі шляхи розвитку судової експертизи та криміналістики як навчальних дисциплін у підготовці фахівців для органів правопорядку. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. мат-лів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річ. від дня народж. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 18—19.04.2019). Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 32—33.
3. Клименко Н. І. Основні види діяльності Харківського НДІ судових експертиз і напрями їх удосконалення. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. мат-лів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 95-річ. створ. ХНДІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 10—11.10.2018). Харків : Право, 2018. С. 12—14.
4. Паладійчук О. Ю. Значення судової експертизи у вирішенні завдань кримінального провадження. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. Ужгород, 2015. Вип. 34 (3). С. 87—89.
5. Ключев О. М. Удосконалення експертного забезпечення правосуддя: теоретичні, правові та організаційні аспекти. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. Харків : Право, 2019. Вип. 19. С. 102—117. DOI: <https://doi.org/10/32353/khrife.1.2019.08>.
6. Сімакова-Єфремян Е. Б. До питання взаємозалежності європейських інтеграційних процесів і тенденцій інтеграції спеціальних знань в Україні// Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. Харків : Право, 2017. Вип. 17. С. 152—158.

**С. С. Чернявський,**

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,  
професор Національної академії внутрішніх справ, м. Київ, Україна,  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2711-3828>, e-mail: 0677443745s@gmail.com

**Ю. М. Чорноус,**

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та судової медицини  
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ, Україна,  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9710-4858>, e-mail: chornous@ukr.net

## МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Анотація.** Акцентовано увагу на необхідності дотримувати міжнародних стандартів у судово-експертній діяльності, що стосуються її нормативно-правового регулювання, членства судово-експертних установ у міжнародних судово-експертних організаціях (зокрема, ENFSI), акредитації експертних лабораторій.

**Ключові слова:** міжнародний стандарт, судово-експертна діяльність, міжнародний договір, експертна установа.

**Abstract.** Research underlines the importance of compliance with international standards in forensic expert activity related to its legislative regulation, membership

*of forensic science institutions in international forensic organizations (namely ENFSI), accreditation of expert laboratories.*

**Keywords:** *international standard, forensic expert activity, international agreement, forensic science institution.*

**Аннотація.** Акцентовано внимание на необходимости соблюдения международных стандартов в судебно-экспертной деятельности, касающихся её нормативно-правового регулирования, членства судебно-экспертных учреждений в международных судебно-экспертных организациях (в частности, ENFSI), аккредитации экспертных лабораторий.

**Ключевые слова:** *международный стандарт, судебно-экспертная деятельность, международный договор, экспертное учреждение.*

Термін «міжнародні стандарти» використовують у різних сферах суспільного життя: він характеризує вимоги до певної діяльності з урахуванням міжнародного законодавства, кращого світового досвіду та практики окремих держав. Згідно із Законом України «Про стандартизацію» 2014 року «міжнародний стандарт — стандарт, прийнятий міжнародною організацією із стандартизації і доступний для широкого кола користувачів» [1]. Так, до міжнародного стандарту належить стандарт, розроблений міжнародною організацією стандартизації, а саме *International Organization for Standardization (ISO)*.

За Великим тлумачним словником української мови, «міжнародний — стос. до відносин між народами і країнами; який існує між народами, поширюється на них; у якому беруть участь представники різних країн, народів», а «стандарт — норма, зразок, мірило» [2].

Отже, міжнародні стандарти є джерелом найважливішої інформації, оскільки в них зібрано норми і правила, засновані на досягненнях у різних галузях техніки, технології та практичного досвіду й визнані методом консенсусу представниками усіх зацікавлених сторін [3, с. 156].

У юридичній літературі предметом наукових досліджень були «міжнародні стандарти прав людини», «міжнародні стандарти досудового розслідування», «міжнародні стандарти доказування», «міжнародні стандарти у сфері судочинства» та ін. Проблематика міжнародних стандартів судово-експертної діяльності також є предметом дослідження у працях науковців і практиків [4]. Однак, це питання залишається актуальним для подальших досліджень із метою формування теоретико-правових засад і практичних рекомендацій за цим напрямом.

Судово-експертна діяльність є особливим видом діяльності, пов'язаною з організацією і проведенням судових експертиз, експертних досліджень, спрямованих на забезпечення уповноважених осіб (органів), юридичних і фізичних осіб незалежними, кваліфікованими й об'єктивними висновками, орієнтованими на максимальне використання науки та техніки, створенням і вдосконаленням науково-методичної бази у галузі криміналістики й судової експертизи, а також державним управлінням у цій сфері [5, с. 39].

Судово-експертна діяльність реалізується у сфері правосуддя, повинна відповідати «духу і букві» закону.

Складовою міжнародного стандарту є відповідність національного законодавства, яке регламентує судово-експертну діяльність, міжнародним зобов'язанням держави. Так, згідно з ч. 1. ст. 9 Конституції України 1996 року, «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [6].

Нормативно-правовою основою судово-експертної діяльності є положення деяких міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України: 1) багатосторонні міжнародні договори, що регламентують міжнародні стандарти судочинства, прав і свобод людини (Конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р., а також Перший протокол та протоколи № 2, 4, 7, 11 до неї та ін.); 2) багатосторонні міжнародні договори з питань боротьби зі злочинами міжнародного характеру, які регламентують окремі питання судово-експертної діяльності під час розв'язання поставлених завдань (Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. із Протоколами до неї та ін.); 3) багатосторонні міжнародні договори з питань міжнародної правової допомоги й інших форм міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, які визначають проведення судової експертизи в порядку міжнародної правової допомоги, залучення експертів до суду іноземної держави, проведення допиту експерта за допомогою відео- та телефонної конференції (Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1959 р. з Другим додатковим протоколом 2001 р. до неї та ін.); 4) двосторонні міжнародні договори з питань міжнародної правової допомоги й інших форм міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні з окреслених вище питань [7, с. 8]. Названі міжнародно-правові документи як створюють правову основу судово-експертної діяльності, так і є правовою підставою міжнародного співробітництва у сфері судово-експертної діяльності.

Важливим кроком у забезпеченні міжнародних стандартів судово-експертної діяльності є членство у міжнародних судово-експертних організаціях, зокрема — у Європейській мережі криміналістичних наукових установ (*European Network of Forensic Science Institutes, ENFSI*), яка об'єднує 72 провідні судово-експертні установи з 39 країн Європи.

Вплив *ENFSI* на життя суспільства, розвиток науки і техніки полягає також у тому, що організації — виробники обладнання та засобів для судової експертизи — приводять свою продукцію у відповідність до стандартів *ENFSI*. Основну увагу спрямовано на уніфікацію, сертифікацію та стандартизацію методик судово-експертного дослідження і підвищення якості судових експертиз [8, с. 171—177].

Слід визнати, що членство в *ENFSI* є важливим стратегічним напрямом розвитку для всіх вітчизняних судово-експертних установ, адже забезпечує високі міжнародні стандарти судово-експертної діяльності, взаємодію із широкого кола питань з європейськими партнерами, відкриває нові й перспективні напрями розвитку.

Відповідність судово-експертної діяльності міжнародним стандартам забезпечується шляхом запровадження в усіх експертних лабораторіях систем управління якістю. До того ж акредитація експертних лабораторій — це формальне визнання третьою (незалежною) стороною їхньої компетентності в наданні визначених законодавством послуг: виконанні експертиз, досліджень, веденні криміналістичних обліків тощо. Акредитація надає експертній лабораторії значні переваги: оскільки, по-перше, наявність у неї атестата акредитації доводить її компетентність замовникам її послуг (органів суду, прокуратури, досудового розслідування, дізнання тощо), по-друге, є свідченням того, що всім її висновкам можна довіряти [9].

Тому важливо, що нині судово-експертні установи мають бути акредитовані та провадити діяльність з оцінювання відповідності у визначеній галузі. Для цього судово-експертні установи акредитують за міжнародними стандартами *ISO/IEC 17025*, *ISO/IEC 17020*, що дає змогу забезпечити єдину технічну політику у сфері оцінювання відповідності; сформувати атмосферу довіри серед споживачів до діяльності з оцінювання відповідності та підтримувати її; створити умови для взаємного визнання результатів діяльності акредитованих органів на міжнародному рівні; показати позитивну динаміку розвитку їх методичного забезпечення, диференціюючи наукові дослідження; організувати широкий інформаційний обмін (зокрема, інформаційно-довідковими масивами зразків) з акредитованими органами на єдиній методичній основі тощо [10]. Зокрема, сучасні лабораторії Експертної служби МВС України відповідають вимогам ДСТУ *ISO/IEC 17025* «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій». Актуальним напрямом є запровадження в усіх експертних лабораторіях системи управління, що відповідає вимогам стандарту ДСТУ *ISO/IEC 17020* «Оцінювання відповідності. Вимоги щодо діяльності різних типів органів, що здійснюють інспектування».

Отже, сучасний стан суспільного життя та правоохоронної практики потребує підвищення ефективності

судово-експертної діяльності, а саме: удосконалення нормативно-правового регулювання згідно з міжнародним законодавством, розширення кола вирішуваних експертних завдань, розроблення експертних методик відповідно до кращих наукових світових досягнень. Вирішення цих та інших завдань судово-експертної діяльності залежить від дотримання міжнародних стандартів у цій сфері.

#### Список використаних джерел

1. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення: 18.02.2021).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.); уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Марценюк М. М., Гвоздецька І. В. Міжнародні стандарти якості // Вісник Хмельницького національного університету. 2012. № 3. Т. 2. С. 154—156.
4. Ключев О. М. Міжнародні стандарти та міжнародне співробітництво у сфері судово-експертної діяльності в Україні // Актуальні питання судової експертизи та криміналістики : зб. мат-лів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 95-річ. створення ХНДІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 10—11.10.2018). Харків : Право, 2018. С. 5—8.
5. Судові експертизи у процесуальному праві України : навч. посіб. ; за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ : Вид-во Ліра-К, 2019. 424 с.
6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 18.02.2021).
7. Лопата О. А. Міжнародне співробітництво Експертної служби МВС України : автореф. дис. канд. юрид. наук. Київ, 2017. 20 с.
8. Хазиев Ш. Н. Международные судебно-экспертные организации (часть 1) // Теория и практика судебной экспертизы. 2009. № 1 (13). С. 156—177.
9. Грищенко О. В. Сучасний стан і перспективи акредитації підрозділів Експертної служби МВС України відповідно до вимог ISO/IEC 17025. Криміналістичний вісник : наук.-практ. зб. 2006. № 2 (6). С. 5—9.
10. Хоша В. В. Міжнародний досвід акредитації судово-експертних установ і його використання в Україні// Криміналістичний вісник : наук.-практ. зб. 2019. № 1 (31). С. 20—26.

**Е. В. Чеснокова,**

кандидат юридических наук, заместитель заведующего отделом научно-методического обеспечения производства экспертиз ФБУ РФЦСЭ при Минюсте России, г. Москва, Российская Федерация,  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5853-8418>, e-mail: [elenaches@yandex.ru](mailto:elenaches@yandex.ru)

### К ВОПРОСУ О РАЗРАБОТКЕ СТАНДАРТОВ В ОБЛАСТИ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ НА НАЦИОНАЛЬНОМ И МЕЖГОСУДАРСТВЕННОМ УРОВНЯХ

**Аннотация.** Рассмотрены современное состояние обеспечения деятельности по стандартизации в области судебной экспертизы, возможности применения национальных и межгосударственных стандартов в целях повышения качества судебно-экспертной деятельности, а также роль ФБУ РФЦСЭ при Минюсте России в развитии стандартизации.

**Ключевые слова:** стандартизация в области судебной экспертизы, ТК 134, МТК 545.

**Abstract.** This article explores the state of standardization activities in the field of forensics, the application possibilities of national and interstate

standards in order to improve the quality of forensic activities and the role of the Russian Federal Centre of Forensic Science of Russian Ministry of Justice in the development of standardization.

**Keywords:** standardization in the field of forensic examination, TC 134, MTK 545.

**Анотація.** Розглянуто сучасний стан забезпечення діяльності зі стандартизації в галузі судової експертизи, можливості застосування національних і міждержавних стандартів з метою підвищення якості судово-експертної діяльності, а також роль ФБУ РФЦСЕ при Мін'юсті Росії в розвитку стандартизації.